

Province of the
EASTERN CAPE
EDUCATION

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITI YA 12

LOETSE 2020

**SESOTHO PUO YA LAPENG (HL)
PAMPIRI YA BOBEDI (P2)**

MATSHWAO: 80

NAKO: Dihora tse 2½

Pampiri ena e na le maqephe a 26.

DITAELO LE DIKELETSO HO MOHLAHLOBUWA

- 1 Bala ditaelo tsena ka hloko pele o qala ho araba dipotso.

O se ke wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima papetla ya dikahare leqepheng la bone, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse botsitsweng dibukeng tseo o ithutileng tsona selemong sena. Ha o entse sena, bala dipotso tseo mme ebe o kgetha tseo o ratang ho di araba.

2. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A: Dithothokiso (30)
 KAROLO YA B: Pale/Sengolwa sa Boholoholo (25)
 KAROLO YA C: Tshwantshiso/Terama (25)

3. Araba dipotso TSE HLANO kaofela: TSE THARO (3) KAROLONG YA A. E LE NNGWE (1) KAROLONG YA B le E LE NNGWE (1) KAROLONG YA C ka mokgwa ona:

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO
 Dithothokiso tseo o di rutilweng – Araba dipotso TSE PEDI.
 Thothokiso eo o sa e rutwang – O TLAMEHA ho araba potso ena.

KAROLONG YA B: PALE/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO
 Araba potso E LE NNGWE: Padi kapa Sengolwa sa Boholoholo

KAROLONG YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA
 Araba potso E LE NNGWE.

4. KGETHO YA DIPOTSO KAROLONG YA B (PALE) kapa SENGOLWA SA BOHOLOHOLO) LE YA C (TERAMA)
- Araba dipotso tsa pale/sengolwa sa bohoholo le terama eo o ithutileng yona FEELA.
  - Araba potso E LE NNGWE E TELELE YA MOQOQO le E LE NNGWE ya dipotso TSE KGUTSHWANE. Haeba o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA C. Haeba o araba dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA B, o lokela ho araba potso e telele ya moqoqo KAROLONG YA C. Sebedisa lenanennetefatso le hlahisitsweng leqepheng la 5 ho etsa kgetho ya hao.
5. BOLELELE BA DIKARABO
- Potso e telele ya Dithothokiso e lokela ho arajwa ka mantswa a 250–300.
  - Dipotso tse telele tsa Pale le Terama di lokela ho arajwa ka mantswa a 400–450.
  - Bolelele ba dikarabo tsa dipotso tse kgutshwane bo tla laolwa ke kabo ya matshwao. Tsepama potsong, mme o se ke wa tswa lekoteng.
6. Latela ditaelo tse hlahang qalong ya KAROLO ka NNGWE ka hloko.
7. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha di nomoilwe pampiring ena ya dipotso.

8. Qala KAROLO E NNGWE LE E NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. Sebedisa nako ya hao ka mokgwa o latelang:
  - KAROLO YA A: Metsotso e 40
  - KAROLO YA B: Metsotso e 55
  - KAROLO YA C: Metsotso e 55
10. Ngola ka mongolo o makgethe, mme o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE

Dintlha tse hlahisitsweng leqepheng lena di tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o batlang ho di araba ntle le ho qobelleha hore o bale pampiri yohle.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Dithothokiso tseo o di rutilweng: Araba dipotso TSE PEDI feela ho tsena.

NOMORO YA POTSO	MOFUTA WA POTSO	MATSHWAO	NOMORO YA LEQEPHE
1. Exoda	Potso e telele ya moqoqo	10	6
2. Bala mahlohonolo	Potso e kgutshwane	10	7
3. Ya mohau motho	Potso e kgutshwane	10	8
4. Ke lla le wena	Potso e kgutshwane	10	9

MMOHO LE

Thothokiso eo o sa e rutwang: O TLAMEHILE HO araba potso ena.

5. kgutlela hae	Potso e kgutshwane	10	10
-----------------	--------------------	----	----

KAROLO YA B: PADI/SENGOLWA SA BOHOLOHOLO

ELA HLOKO: Araba potso E LE NNGWE e telele le E LE NNGWE ya TSE LGUTSHWANE. Ha o araba potso e telele KAROLONG YA B, o lokela ho araba e kgutshwane **KAROLONG YA C**. O lokela ho araba potso E LE NNGWE feela KAROLONG YA B le C.

Araba potso E LE NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng.

KAPA

6. <i>Botsang Lebitla</i>	Potso ya moqoqo	25	12
7. <i>Botsang Lebitla</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	12–13
8. <i>Mme</i>	Potso ya moqoqo	25	14
9. <i>Mme</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	14–15
10. <i>Ke Qati e a Lomisanwa</i>	Potso ya moqoqo	25	16
11. <i>Ke Qati e a Lomisanwa</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	16–17
12. <i>Tutudu ha e patwe</i>	Potso ya moqoqo	25	18
13. <i>Tutudu ha e patwe</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	18–19

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso E LE NNGWE feela bukeng eo o e rutilweng.

14. <i>Seyalemoya</i>	Potso ya moqoqo	25	20
15. <i>Seyalemoya</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	20–21
16. <i>Haeso Mafotholeng</i>	Potso ya moqoqo	25	22
17. <i>Haeso Mafotholeng</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	22–23
18. <i>Lejwe la kgopiso</i>	Potso ya moqoqo	25	24
19. <i>Lejwe la kgopiso</i>	Dipotso tse kgutshwane	25	24–26

LENANENNETEFATSO

Sebedisa lenanennetefatso lena qetellong ho nnetefatsa hore na efela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO		NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TE LOKELNG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A:	DITHOTHOKISO (<i>tseo o di rutilweng</i>) (Potso e telele ya moqoqo KAPA dipotso tse kgutshwane)	1–5	2	
A:	DITHOTHOKISO (<i>eo o sa e rutwang</i>) (Dipotso tse kgutshwane tse kgutshwane)	6	1	
B:	PALE (Potso e telele ya moqoqo KAPA dipotso tse kgutshwane)	6–13	1	
B:	KAPA SENGOLWA SA BOHOLOHOLO (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	14–17		
C:	TSHWANTSHISO/TERAMA (Potso e telele ya moqoqo KAPA ya dipotso tse kgutshwane)	14–19 19–26	1	
PALO YOHLE YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA.			5	

ELA HLOKO: DIKAROLONG TSA B le C, nnetefatsa hore o arabile potso. E LE NNGWE YA MOQOQO le YA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE. Ha o a lokela ho araba potso TSE PEDI tsa moqoqo kapa TSE PEDI tsa dipotso tse kgutshwane.

KAROLO YA A: DITHOTHOKISO

Karolong ena o botsitswe dithothokiso TSE HLANO (POTSO YA 1–5). Araba dipotso TSE THARO feela.

DITHOTHOKISO TSEO O DI RUTILWENG

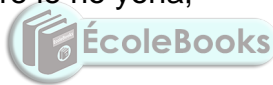
Kgetha mme o arabe dipotso TSE PEDI feela dithothokisong tseo o di rutilweng selemong sena (POTSO YA 1 ho isa ho POTSO YA 4). O tlameha ho araba POTSO YA 5, e leng thothokiso eo o sa e rutwang.

POTSO YA 1: POTSO E TELELE YA MOQOQO

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

EXODA – JG Mocoancoeng

- 1 Pele-a-pele, Aforika!
- 2 Re hopotse fatsheng la nala,
- 3 Fatsheng la boiketlo le tokoloho,
- 4 Fatsheng la tshepiso, Kanana.

- 5 Hatang hantle, MaAforika!
- 6 Balehelang sehloho sa Egepeta,
- 7 Egepeta eo re iphumanang re le ho yona;
- 8 Bokgoba ba Afrika Borwa,

- 9 Lwanang hantle, MaAfoika!
- 10 Lwanelang ditokelo tsa lona,
- 11 Lwanang jwaloka Baiseraele;
- 12 Le tshepile Modimo.

- 13 Tadimang pele, MaAforika!
- 14 Habang ho tshela lewatele,
- 15 Lewatele le letsho, le lefifi;
- 16 Ho hloka Thato.

- 17 Thibang, thibang dihole tseo,
- 18 Di timeng Lesedi le tsebo
- 19 Jwang bo ka itekanya le sefate?
- 20 Mehlolo ha e fele”!

Sekaseka thothokiso ena, mme o bontshe ka moo sethothokisi se sebedisisitseng **kgokahano ya mela** kateng ho finyelletsa molaetsa wa yona. Karabo ya hao e be bolelele ba mantswe a 200–250.

[10]

POTSO YA 2: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

BA ILENG BA ILE – JG Mocoancoeng
BALA MAHLOHONOLO: KPD Maphalla

1 Bala mahlohonolo o lese dithohako,
 2 Dithohako ke ditlhapa ha di hole;
 3 Ha o itshwenya ka tsona o ka se hole,
 4 Maharaswa a ka ikotla sefuba ka wena.

5 Bala mahlohonolo o lese batlatlapi,
 6 Botlatlapi ke ba lefatshe ha bo ye tao;
 7 Motlatlapi le ha a ka o tlatlapa kajeno
 8 Hosane o tla tla kopa bohobe ho wena.

9 Bala mahlohonolo o lese dinonori,
 10 Dinonori di nanara di sa qete;
 11 Le ha dinonori di o nanarela ka hohle
 12 Hosane ho tla wela tsona mankwaneng.

13 Bala mahlohonolo o lese dikgukguni,
 14 Dikgukguni ha di na toka, di tshaba nnete;
 15 Dikgukguni le ha di ka kgukguna le masiu
 16 Hosane di tla tshwaswa ke difi e le tsa tsona.

17 Bala mahlohonolo o lese ditshokelo,
 18 Ditshokelo di holofatsa pelo ya motho;
 19 Pelo e dikaqa e sitwa ho phomola,
 20 E sitwa le ho boha mahlasedi a letsatsi.

- 2.1 Phetapheto e sebedisitsweng melathothokisong ya 2 le 3 ka lentswe “hole” e sebedisitswe ka sepheo sefe? (2)
- 2.2 Hlalosa seo sethokhokisi se se bolelang ka molathothokiso wa 12? (2)
- 2.3 Sepheo sa sethokhokisi ke sefe ka ho phetapheta mantswa ana, “Bala mahlohonolo” / qalong ya temanathothokiso ka nngwe? (2)
- 2.4 Ke maikutlo afe a qholotswang ke thothokiso ee yohle ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 2.5 Ke molaetsa ofe o fetiswang ke thothokiso ee? (2)

[10]

POTSO YA 3:

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

YA MOHAU MOTHO–MT Lekitlane

- 1 Ya re dibe di le jwalo ka madi,
- 2 Kahlolo re loketswe ke e tshabehang;
- 3 Motho ha batlwa ya ka re pholosang;
- 4 Ya mohau motho a iteta sefuba.

- 5 Mona ha batlwa motho wa nnete sebele,
- 6 Motho wa sebele ya emelang a hae mantswa,
- 7 E seng lempetje le tla ja hlanaphetotsona,
- 8 Ha taba di fetoha ebe o fetoha le
- 9 Ramautla, Terakone, o na be a ikonka;
- 10 Be di entse mohoula ka mora rona,
- 11 A sa bone ya ka di etsetsang leqheka,
- 12 Ya mohau motho a di lahlela mankwaneng.

- 3.1 Papiso e sebedisitsweng molathothokisong wa 1 e thusa jwang ho hlakisa moelelo wa mola oo? (2)
- 3.2 Ke sehalo sefe se ikutlwahatsang temanathothokiso ya 1. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 3.3 Hlalosa moelelo o otloohileng wa molathothokiso wa 7. (2)
- 3.4 Bohlokwa ba phetapheto e rapameng e fumanehang molathothokisong wa 8 ke bofe? (2)
- 3.5 Akaretsa molaetsa wa thothokiso ena ka polelo E LE NNGWE e jereng mohopolo wa sehlooho. (2)

[10]

POTSO YA 4: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

KE LLA LE WENA – LT Lekitlane

- 1 Boseyeng o nkentse mpowane, thatohatsi:
- 2 Bongwaneng ka ba naletsana e pela kgwedi.
- 3 Yare ke tla ke lla sa mmokotsane, phohomela;
- 4 Thaka tsa ka di ntetekile re ipapalla.

- 5 Wa kgweletsa dithebetha wa itokisetsa ntwā,
- 6 Tlung wa tswa o bipetsane, o hemesela;
- 7 Malapeng a bantlhokofatsi wa kena o fufuletswe.
- 8 Wa tsholela batho maqa ba sa o lebella,

- 9 Bitsong la ka wa qabana le batho, la fapana;
- 10 Manyaleng ao ke a entseng wa nkemela,
- 11 Thupa ke sa e latswe, ke sa e tsebe;

- 12 Kajeno ke lla le wena morati wa me,
- 13 Hara banna ke ya marapo a bonolonolo,
- 14 Ke tsietswa le ke maimanyana a sa reng letho.

- 4.1 Bolela bohlokwa ba phetapheto e fumanehang molathothokisong wa 1. (2)
- 4.2 Sepheo sa kgonyetso e fumanehang molathothokisong wa 9 ke sefe? (2)
- 4.3 Hlalosa se bolelwang ke polelo ena, "Hara banna ke ya marapo a bonolonolo" e fumanehang molathothoisong wa 13. (2)
- 4.4 Hlalosa sehalo se ikutlwahatsang ditemanathothokisong tsa 2 le 3. (2)
- 4.5 Ke molaetsa ofe o fetiswang ke thothokiso ena? (2)

[10]

THOTHOKISO EO O SA E RUTWANG**POTSO YA 5: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

O TLAMEHA ho araba potso ena.

Bala qotso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang.

KGUTLELA HAE – H Mokati

- 1 Molato keng ngwana monna,
- 2 Keng ha tjhaba di o hapile,
- 3 Keng ha a fetohile lekgolwa?
- 4 Molato keng ngwana mphato,

- 5 O se o bile o le mohofe,
- 6 Wona o kojwana di mahetleng,
- 7 O hlokang ya ho phoka boduma,
- 8 Etsa ka senna, kgutlela hae.

- 9 Kgutlela hae o ilo hata mabala,
- 10 O hate moitedi o thabise badimo,
- 11 Etsa kgomo boela haeno, se diehe;
- 12 Badimo ba o fe mahlohonolo.

- 13 Etsa jwalo o phethe molao,
- 14 O thabise tsa batswadi dipelo,
- 15 O phethise wa bohlangano molao,
- 16 O tle o hole o kgokgobe.

- 17 Etlere ha pula ho na tsa medupe,
- 18 Tsa mahlohonolo ha lemo se thwasa,
- 19 Ho thwasitse boPhato ya makwatle,
- 20 O shebe bopong la noka masimong.

- 21 Sheba kgwedi tsa Mariha ha di fihla,
- 22 BoMotsheanong, Phupjane le Phato
- 23 O kotule poone, o kotule mabele;
- 24 Ka mabele o rathole ba lewa.

- 5.1 Bohlokwa ba phetapheto e hlahellang melathothokisong ya 1 le 2 ke bofe? (2)
- 5.2 Lebotsi le sebedisitsweng molathothokisong wa 4 le thusa jwang ho hlakisa moelelo wa molathothokiso oo? (2)
- 5.3 Hlalosa sehlo se ikutlwahatsang temanathothokisong ya 2. (2)
- 5.4 Ke maikutlo afe a totobatswang ke thothokiso ee yohle? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

5.5 Akaretsa molaetsa wa thothokiso ena ka polelo E LE NNGWE e jereng mohopolo wa sehlooho.

(2)
[10]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: PADI

Araba potso ya buka eo o ithutileng yona karolong ena.

Kgetha mme o arabe potso e le NNGWE feela, ya mofuta wa potso e telele (ya moqoqo) kapa ya dipotso tse kgutshwane.

HOPOLA: Ha o araba potso e telele (ya moqoqo) KAROLONG YA B, o tlameha ho araba mofuta wa dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA C.

PALE/NOBELE**POTSO YA 6: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)****BOTSANG LEBITLA – KPD Maphalla**

Diketso tse etswang ke batswadi kgodisong ya bana, ke tsona tse hlohleletsang bana hore e be banna kapa basadi ba popota. Sekaseka sengolwa sena mme, dumellane kapa o hanane le kgopolo ena e ka hodimo o itshetlehile ka kgodiso ya Tsietsi. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 7: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA A

Tsietsi o ile a fumana mosebetsi wa bolebedi ba lebenkele le leholo la Ramatlotlo. O ne a lokela ho lebela lebenkele lena bosiu ha beng ba lona ba ithobaletse. Hona e ne e se bothata ho yena. Lemo tsane tse tharo tseo ka tsona a neng a nyamelletse moo re sa tsebeng, di ile tsa mo thusa haholo mosebetsing ona o boima. O ne a tlola seka katse, a thiba ka mona le ka mona. Ramatlotlo o ile a lemoha kapele hore mona o fumane molebedi ya hlwahlwa. A mo rata haholo mme a mo lefa le tjelete e kgotsofatsang.

Ramatlotlo o ile a batlela Tsietsi lakesense ya sethunya, mme a ba a mo rekela sa mosebetsi. O ile a makala ha Tsietsi a ithuta kapele ho sebedisa sethunya. O ne a sa tsebe hore ho tjang ho tswa hole le ntho ena. O ne a e tseba a tutubetse. Ka bosiu bo bong dikgukguni tsa leka ho thuba le ho utswa lebenkeleng la Ramatlotlo. Ke mohlang oo he ba ileng ba hla ba teana le pela di falla. Ha nkgah ho sa bola!

- 7.1 Mosebetsi wa Tsietsi e ne e le ofe ho latella ditaba tse qotsong e ka hodimo? (1)
- 7.2 Hlalosa hore ke sefe se neng se etsetse Tsietsi setumo hore Mohanuwa a qetelle a mo rata. (2)
- 7.3 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo o ka re Ramatlotlo ke mophetwa wa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

- 7.4 Hlalosa ketsahalo e le nngwe e mabapi le dikamano tsa Makgaola le Mohanuwa e bontshang hore Makgaola ke mophetwa ya sa tshepahaleng. (2)
- 7.5 Ha o ne o le Tsietsi o ne o tla etsa jwang ha e le moo a se a sa hlokwe ke Mohanuwa? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 7.6 Ke ketsahalo efe e re bopelang sesosa ya kgohlano? (1)
- 7.7 Seabo sa Kgutso le Kgotso ebile sefe bophelong ba Tsietsi? (2)
- 7.8 Lokodisa sekapoloto se hlahiswang ke kamano ya Tsietsi le Tseleng. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka yohle.

TEMA YA B

Ka mora lefu la Tjhaile Sekolokoto, mapolesa a tswile letsholo le matla ho tsomana le mmolai wa hae. Ba ne ba tsoma hohle' merung, mawatleng, dithabeng. Ho ne ho se ho bile ho sebediswa difofane ho nyarela le ka dikgohlong le maphaong. Lena e ne e le letsholo le ka nnang la nka sekola e le letsholo la selemo.

Tsietsi o kile a ipata nakwana. A tlohela le ho nna a nyakanyaka merung. O ne a ntse a tseba hore mosebetsi wa hae o sa le moholo. Lenane la hae la boiphetsetso le sa le lelelelel. Dithole di sa le ngata tse hlokang ho fielwa. Ditapole di sa le ngata tse bodileng, tse lokelwang ke ho fielwa pele di bodisa lefatshe kaofela.

- 7.9 Ke mang eo mapolesa a tswileng letsholo ho batlana le yena? (1)
- 7.10 Hlalosa hore bophelo ba sesoleng bo bile le tshusumetso e jwang bothong ba Tsietsi. (2)
- 7.11 Polelo ya Sesotho e re "Tsietsi e latela tshotleho" nnetefatsa maele ana ka ho bolela ketsahalo e le nngwe feela e hlahetseng Tsietsi. (2)
- 7.12 Ke ketsahalo efe e bontshang hore Tsipane e ne e le motswalle wa Tsietsi? (2)
- 7.13 Hlalosa leeme le neng le bonahala kgodisong ya bana lapeng la ha Kotsi. (2)
- 7.14 Phethelo ya tshwantshiso ee e totobatsa maikutlo a jwang ho wena? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

POTSO YA 8: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)**MME – NP Maake**

Diketso tse etswang ke batswadi kgodisong ya bana, ke tsona tse hlohlelletsang bana ebe banna kapa basadi ba popota. Sekaseka sengolwa sena mme o dumellane kapa o hanane le kgopolo ena o itshetlehile ka kgodiso ya Dikeledi. Moqoqo wa hao ebe wa bolelele ba mantswe a 400–450.

[25]**POTSO YA 9: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****MME – NP Maake**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA C

“Motswalle, ke hore o nahana hore ke foufetse, ha ke bone sefahlehong hore ho na le ntho e ntseng e o tsikinyetsa? Ha re ntse re tsamaya mona ke bona o sa bone le letho tseleng, ka nako e nngwe ha ke re ke bua le wena ha o nkutlwe, ha o bile ha o bone le batho ha ba re dumedisisa, tswa ka taba hle, mokgotsi,” ho hlalosa Mpuse.

Jwale ho ne ho se ka moo Dikeledi a ka hlolang a pata taba ya hae. Le yena o ne a se a utlwa hore e a mo tjhesa, e batla ho tswa. O a tseba hore sephiri se monate ha motho a se arolelana le e mong, a mmolella hore a se jwetse motho. Ebe le eo ya se bolellwang a utlwe se mo tjhesa, mme a se bolelle e mong, a mo laya ka thata hore taba ena ke pinyane, a se ke a e fetisa, mme le yena a etse jwalo, ho fihlela e ba e tsejwa ke bohle, empa ka nqena ho ntse ho thwe ke sephiri. Dikeledi le yena ya hlohlona jwalo ka seso seo monga sona a batlang ho se phunya, empa a ntse a bolellwa hore ha se eso butswe, a ke a se tlohele hanyenyane. A qalella ho phetlela motswalle wa hae fuba sa hae, a tloha le ditaba ho tloha ka Moqebelo, hoseng ha baeti ba fihla, ho fihlela ba qeta ba tsamaya. Tsohle e ne e le nnete...

- 9.1 Hlalosa kamano ya baphetwa bana ba ntseng ba buisana qotsong e ka hodimo. (1)
- 9.2 Pherekano e hlahiswang qotsong e mabapi le lenyalo la Dikeledi e ne e bakwa ke eng? (2)
- 9.3 Ke ka lebaka lefe le entseng hore Mme a se amohele ha Mmateboho a re a tlo dula le yena? (2)
- 9.4 Fana ka lebaka le entseng hore Mmateboho a qetelle a sa qeta sekolo? (1)
- 9.5 Tikoloho eo diketsahalo tsa padi ena di etsahallang ho yona, ke ya mehla efe? (1)
- 9.6 Bolela ketsahalo e nnetefalleditseng Dikeledi hore Tsekiso ha a sa mo rata. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA D

Dikeledi yena o ntse a fetohaka a sa qete diphateng, boroko bo hana ho fihla, bakeng sa bona ha kgutla toro yane ya ledimo le qhitsang boladu bo kopaneng le mamina, le ntse le re a hlakole ka leleme, Qetellong a ikutlwa hore tjhee, ha e le lena lenyalo, hase leo a tla be a le emele. A tsoha, a ya ka kamoreng ya Rakgadi. Ha a kena, a mo fumana a robetse bo tebileng, a ba a tshaba ho mo tsosa. A kgutlela ka kamoreng ya hae, a hlobola aparo tsa ho robala, a kena ho tsa motsheare. Ka nako eo batho bohle ba ne ba se ba tsamaile, esitana le ba neng ba orile mollo wa mashala, o neng o besitswe ka motlotlwaneng wa makapa, ba ne ba se ba iketse, ho ya phomolela la hosasa.

Dikeledi a tswa katlung ho le ngwese, a ngotlile mohwasa, ngwanana Mosotho, a leba hekeng, a tswa, a kena tseleng, a sa tsebe le moo a yang. Ke elwa a tsamaya, maoto a laelwa ke pelo, pelo e laelwa ke moya, moya o sa tsebe moo a yang, empa o tseba feela hore o baleha lenyalo. A ipona a se a matha ngwanana, a sa tsebe hore o balehang. Ha utlwahala ka dintja tsa motseng hore di bona motho. Ha qala tse haufi ho bohola, ha tla tse holenyana, tsa nna tsa neheletsana jwalo, ho fihlela motse kaofela o duma lehlaso la ho bohola ha dintja. Mmileng mona moo a tsamayang teng ho ne ho thotse tu! Ho utlwahala eta sa hae feela. Ere ha se o tla fatshe eka se a mmakisa, hore na o thobetseng, a siya Rakgadi potong, e le hore ke yena ya ikentseng tabeng ena.

- 9.7 Ke kgohlano ya mofuta ofe e iponahatsang ho ditaba tsa qotso e ka hodimo? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.8 Maikutlo aa a Dikeledi a hlalosewang qotsong e ka hodimo a senolela babadi eng ka semelo sa hae? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.9 Hobaneng ha Dikeledi a ile a baleha habo bosiu pele ho lenyalo la hae? (2)
- 9.10 Ke mothinya ofe o sa lebellwang ke babadi o hlahiswang ke Diseko nakong eo Bafokeng ba ntse ba tjodietsa Mmateboho? (2)
- 9.11 Thollo Mofokeng ke mophetwa wa mofuta o jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 9.12 Hlalosa tshekamelo e entsweng ke rangwane wa Matatiele nakong eo ba neng ba etseditse Mmateboho nyewe. (2)
- 9.13 Hlalosa tomatso e hlahiswang ke ntlha ya hore Mme a patelwe ha Thollo. (2)
- 9.14 Ke molaetsa ofe oo mongodi a o fetisetsang ho babadi ka padi ee ya Mme? (2)

[25]

POTSO YA 10: POTSO E TELELE YA MOQOQO**SENGOLWA SA BOHOLOHOLO**

Araba potso E LE NNGWE feela ho sengolwa sa bohohoholo.

KE QATI E A LOMISANWA – SJ Mamashela

O itshetlehile ka ditaba tsa tshomo ya “Kgubetswana le Talane” tshohla kamoo mongodi wa tshomo ena a re senolelang **semelo sa baphetwa** bana ba latelang. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450

- Talane
- Kgubetswana

[25]**POTSO YA 11: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa thoko yohle.

TEMA YA E**THOKO YA BAKOENA**

- 1 “Ke Mokoena wa ha Monaheng,
- 2 Ke motho wa Nkopane wa Mathula,
- 3 Ke lebewana la Kadi ya Tsholo,
- 4 Mailangwathela, masajeng sengwathwana sa maobane,
- 5 Maja polokwe,
- 6 Ke petsana lehowa, ho wa Makgetha ke pitsi,
- 7 Mora Monyane, pitsi e lla e komakoma ka meso,
- 8 E komakoma ka meso e komisa.

- 9 Setjhaba sa hae sa Monaheng,
- 10 Hara motse o re patela a lapa,
- 11 A re o tshwerwe ke meno, a ruruha phatla,
- 12 A re o tshwerwe ke mala, a paqama ke semorabele,
- 13 Wa Tsholwane, Tsholo o hanne borena.

- 14 O lwanne jwalo ka tlou Makgola,
- 15 Ba re ha re hate ka maro mora Monyane,
- 16 Tjhaba ha se buswe jwalo,
- 17 E ka hata ka maro jwang e shwa,
- 18 Ka mpa hlabathe le e tletse mokokotlo,
- 19 Ya sunya nko fatshe, ya kgaola ya ya.

- 11.1 Bakoena ba ana phoofolo efe? (1)
- 11.2 Bolela hore Bakoena ba rokwang qotsong e ka hodimo ke ba ha mang? (1)
- 11.3 Hlalosa bohlokwa ba phetapheto e fumanehang melathokong ya 7 le 8. (2)
- 11.4 Hlalosa moelelo o otlohileng o fuperweng ke molathoko wa 14. (2)

- 11.5 Hlalosa se bolelwang ke seroki molathokong wa 19. (2)
- 11.6 Fana ka sebetsa sa boroki se hlahellang molathokong wa 19. (1)
- 11.7 Hlalosa semelo sa Bakoena se hlahellang temanathokong ya 3. (2)

MMOHO LE

TEMA YA F

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

MMUTLANYANA LE TAUMOHOLO

Ba re e ne e le Mmutlanyana le Taumoholo ba dula mmoho, mme ba bolawa ke tlala. Mmutlanyana a re: "Ntatemoholo ha re ahe lesaka," Yaba ba haha lesaka leo. Ha ba se ba qetile, ke ha Mmutlanyana a re: "Jwale ntatemoholo, ke tla hoeletsa diphoofolo tsohle hore di tle; ke di bolelle hore Taumoholo o shwele, mme e tle e re diphoofolo tsena ha di fihla di kena ka sakeng ka mona wena o rapalle ka mono ka sakeng pele di fihla; di tle di nahane hore o shwele. Nna ke tla kwala monyako oo. Kaha lerako lena le leteleletsana, di tla hloleha ho tlola. E tle e re ha ke kwetse, o tsohe, o di bolaye kaofela, re tla ja nama e be e re tene". Ba haha lesaka lena, ba le qeta. Ha ba qetile yaba Mamutlanyana o a hoeletsa, e sale hoseng a re: "Diphoofolo tsohle, Taumoholo o shwele!"

Kgele tsa phutheha. Tsa fihla tsa tlala lesaka ntate, tsa tlala lesaka diphoofolo, tsa tlala. Eitse ha di fella ka moo, ha Mmutlanyana a re: "Aaa ka Kgiba ruri ra e bona mehlolo re hodile." A re: "Mmutlanyana mofu eo wa hao ke wa neng?" Mmutlanyana a re: "O hloka hantse bosiu ha bo wela fatshe." Tshwene a phamola ngwana hae a mo lahlela ka mokokotlong. A nka lehlokwa a hlaba Taumoholo ka sebonong. Taumoholo a honyetsa marao. Tshwene a hlokomela hore o sa phela, yaba o tlola lebota a baleha.

- 11.8 Mophetwa wa sehlooho ke mang tshomong ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 11.9 Diphoofolo di ile tsa bontsha maikutlo afe ha di utlwa hore Taumoholo o shwele? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 11.10 Ke ketsahalo efe e bakileng hore Mmutlanyana le Taumoholo ba qetelle ba ahile lesaka? (2)
- 11.11 Ke ketsahalo efe e ileng ya etswa ke Tshwene e bontshang hore bohlae ha bo ahe ntleng e le nngwe? (2)
- 11.12 Mmutlanyana ke mophetwa wa mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 11.13 Hlalosa molaetsa o fetiswang ke tshomo ena. (2)
- 11.14 Ho ya ka maemo a phedisano na ke toka hore Taumoholo a bolae diphoofolo tse ding? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

[25]

POTSO YA 12: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)**TUTUDU HA E PATWE–Mathene Mahanke**

Diketso tse etswang ke batswadi kgodisong ya bana, ke tsona tse hlohleletsang hore ebe banna kapa basadi ba popota ha ba se ba hodile. Sekaseka sengolwa sena, o dumellane kapa o hanane le kgopolo ena e ka hodimo o itshetlehile ka kgodiso ya Tutudu. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450. [25]

POTSO YA 13: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE**TUTUDU HA E PATWE– M Mahanke**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela. [25]

TEMA YA G

“Dikgapane, re ya be re matha re le lokisetsa ditaba, lona le hulanya maoto. Hosane mona ha ntho di se di lokile ke lona ba pele. Nna ka nnete ho bile ho re ke tlohele ho ntse ho le tjena, motho ka mong a iponele.” Dikgapane a ka a dieha ho araba. Moo a hulang moya o tla tlisa karabo Thebe a tswela pele:
 “Na o ntse o le morerong oo kapa tjhe?”
 “Ha ke so re ke tswile.”
 “Na seo se bolela hore o ntse o le e mong wa rona?”
 Dikgapane a dumela, mme jwale ba gala ho buisana. Kopanong ya Sontaha Thebe o tla etsa hore bamemuwa ba natefelwe hoo ba ke keng ba hanyetsa letho leo ba tla le bolellwa. Ho feta moo Dikgapane o tla sebedisa bokgeleke ba hae ho hlalosa ditshotlo tseo Tutudu a sotlang bana ka tsona. O tla be a tswela pele ho bontsha batswadi hore ngwana ya sotlehang kgolong ya hae o fetoha tsotsi le lefa la teronko. E tla re ba sa ile le kgongwana hodimo Thebe o tla sisinya hore ho hle ho nkuwe geto hona moo e le ho etsa hore batswadi ba tlohe moo ba se ba itlamme ka ho ya leleka Tutudu ntle le nyewe.

- 13.1 Ho ya ka ditaba tsa qotso e ka hodimo, ebe mohanyetsiwa Tutudu ke mang? (1)
- 13.2 Hlalosa mehoplo e MMEDI eo e bang batswadi ba tla e kgollwa hore Tutudu efela a sotla ka bana ba bona. (2)
- 13.3 Mophetwa wa sehlooho pading ee ke mang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.4 O ka re Tutudu ke mophetwa wa semelo se jwang seo a se bontshang ho motubi wa hae Thebe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.5 Ke ka lebaka lefe ha Tutudu a ile a sehwa ke letswalo nakong eo a tlamehang ho ya kerekeng? (2)
- 13.6 Ka ntlha E LE NNGWE o ka re Thebe ke mophetwa wa mofuta o jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 13.7 Hlalosa seabo sa Dimama ntshetsopeleng ya kgohlano pading ena. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

TEMA YA H

“Kgolo ya ka e bile boima haholo. Ka lehlohonolo, tsa boseyeng ba ka ha ke di tsebe, mme ha ho motho ya mphetetseng tsona ka botlalo. Ke re ka lehlohonolo hobane, nnete feela, tseo leihlo le sa di boneng, tsebe e sa di utlweng, pelo ha e di tsebe. Ka hona le kajeno ha ke lakatse ho di tseba. Ke o phetela tseo ke di tsebang: Ke tsebile borikgwe mohla ke yang sekolong. Le hona e le ba kapoledi. Dieta tsona, ke a kgolwa, ke bile le tsona ke se ntse ke le sekolong se phahameng. Ha ke ile ka ba le para ke ne ke e rwala hore sole e fele, ke be ke hate fatshe ka leoto ke ntse ke rwetse seta. Dijo, le tsona, ene e le bothata. Ntho e bohloko ka ho fetisisa ke hore le bona bomotswala ba ne ba rutilwe hore ha ke ngwanabo bona. Ka hoo ba ne ba kgothalletswa ho ntlhorisa le ho ntlhoya hoo le ha ba se ba le baholo ba sitilweng ho nkamohela.

- 13.8 Ke ka lebaka lefe Tutudu a hlokileng motswadi ya mo tswalang? (2)
- 13.9 Bohlokwa ba kgetlomorao e hlahellang ho ditaba tsa qotso e ka hodimo ke bofe? (2)
- 13.10 Hlalosa tomatso e hlahiswang ke Thebe le Dikgapane morerong wa bona wa ho senya Tutudu lebitso. (2)
- 13.11 Bontsha kamoo theho ya lebitso la Tutudu e tsamaellang le diketsahalo tse amang bophelo ba hae kateng. (2)
- 13.12 Hlalosa leeme le neng le bonahala kgodisong ya bana lapeng ha malome wa Tutudu. (2)
- 13.13 Thebe e ne e le phepheletsane ho ka senya Tutudu lebitso setjhabeng sa Thabure. Hlalosa ditlamorao tse bakilweng ke lehloyo leo la hae. (2)

[25]**MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B: 25**

KAROLO YA C: TSHWANTSHISO/TERAMA

Araba potso ya buka o ithutileng yona feela karolong ena.

Ha o arabile potso ya moqoqo KAROLONG YA B, araba dipotso tse kgutshwane karolong ena. Ha o arabile dipotso tse kgutshwane KAROLONG YA B, jwale araba ya moqoqo.

POTSO YA 14: POTSO E TELELE YA MOQOQO

SEYALEMOYA – RH Moeketsi

“BOHLOKO BA KA” – AM Mabote

Sekaseka tshwantshiso ena mme o tshohle kamoo mongodi a sebedisitseng ho hloka botshepehi ha dibapadi tsena tse latelang kateng ho ntshetsa pele sengolwa sena. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

- Teboho
- Puleng

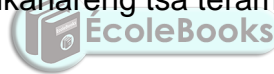
[25]

POTSO YA 15: DIPOTSO TSE KGUTSHWANE

SEYALEMOYA– RH Moeletsi

HA SE BOYA BA NTJA – PM Ramathe

Bala qotso ena e latelang ka hloko, ebe o araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa terama/tshwantshiso yohle.

TEMA YA I

LESODI: Moya wa ka o farasitse ha bohloko. Ke ikutlwa ke bile ke fokola, mangole a a kgwehla. E, ekare ke yona kgutsana e se nang beng. E, ntate. Bohale ba ntate bompehile tsietsing haele mona ke tlameha ho tobana le yena ka taba ena. Ke bile ke nahana ka tsela e nngwe. Eya bo, ke tla tlameha ho buisana le malome, yena a mpe a nkele ho ntate le mme. Kgasiene. Kgasiene o hapile pelo ya ka. Ke lokela ho raha moritshwana, mme bothata ba ka ke yena ntate. E, ha ke tloha mona ke ya ho malome, o tlameha ho nthusa. Ere ke hle ke ye.

- 15.1 Ke kgohlano ya mofuta ofe e iponahatsang ho ditaba tsa qotso e ka hodimo? (1)
- 15.2 Sesosa sa kgohlano ke sefe ho ya ka ditaba tsa qotso? (2)
- 15.3 Hlalosa tikoloho e hlahiswang terameng ena hore ke ya mehla efe. Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.4 Lewa la puonosi la bongodi le bohlokwa ka tsela efe qotsong e ka hodimo? (2)
- 15.5 Ke sebakadi sefe seo o ka reng ke mohanyetsi tshwantshisong? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.6 Kgasiene o amana jwang le Lesodi? (1)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso/terama yohle.

TEMA YA J

LESODI:	Ka ba ka thaba, banna! Ke kopane le wena hantle Moratuwa. O tsebile jwang hore ke tla feta moo?
KGASIANE:	Le nna ke kopane le wena hantle abuti Lesodi, mme ke tla tjena ke ntse ke rapela ka pelo hore eka nka kopana le wena.
LESODI:	Empa ha o a thaba Kgasiene moratuwa, molato keng?
KGASIANE:	Ke tloha lapeng mane e le ha ho fihla batho ba bang, bontate ba bang tjena, bao ke sa ba tsebeng.
LESODI:	Ke a kgolwa ke bontate, ba tlile lapeng mono ka taba yane ya rona, akere?
KGASIANE:	Lesodi hobane ke a o rata, ha ke batle ha o ka wela tsietsing o sa hlokomele
LESODI:	Empa hobaneng Kgasiene? Keng?
KGASIANE:	Mantswe a ka a mabedi ho wena abuti Lesodi: nakana tsa ho rweswa ha di kgomarele hlooho. Ke ntswe la pele. La bobedi ke la hore: ha se boya ba ntja e o lommeng!
LESODI:	Ke dilotho ntho tseno, Kgasiene. Hantle o batla ho mpoellang? Itlhalose hle!

- 15.7 Ke ditaba dife tseo Kgasiene a tlilong ho di bolella Lesodi ho ya ka ditaba qotso? (1)
- 15.8 Sehlooho sa tshwantshiso ee se tsamaelana jwang le dikahare tsa sona? (2)
- 15.9 O ikamahantse le ditaba tsa terama ena ebe Kgasiene ke sebakadi sa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 15.10 Bolella tshekamelo le leeme le entsweng ke Maleshwane nakong eo a fihlelang Lesodi le Kgasiene sedibeng ba le mmoho. (2)
- 15.11 Hlalosa phapano e teng pakeng tsa Pela le Maleshwane mabapi le kgodiso ya Lesodi. (2)
- 15.12 Ha o ne o le Lesodi o ratana le kgarebe e tshwanang le Kgasiene ka boitshwaro o ne o tla etsa jwang? (2)
- 15.13 Na Kgasiene o entse hantle kapa hampe ka ho bolella Lesodi nnete mabapi le ho ima ha hae? Tshehetsa Karabo ya hao. (2)
- 15.14 Ke molaetsa ofe oo mongodi a o fetisetsang ho babadi ka terama ee? (2)

[25]

POTSO YA 16: MOFUTA WA POTSO E TELELE (YA MOQOQO)**HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**

Sekaseka tshwantshiso ena, mme o tshohle kamoo mongodi a sebedisitseng ho hloka botshepehi ha dibapadi tse latelang ho ntshetsa pele sengolwa sena. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

- Ngatane
- Morongwe

[25]**POTSO YA 17: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****HAESO MAFOTHOLENG – CJ Teleki**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa tshwantshiso kaofela.

TEMA YA K

Mapetla: Ke utlwile tsohle. Ngatane le Ramafothole ba sebeditse ka bokgabane. Ha e le lenyalong teng Molefi a ke ke a atleha. Ke tla hlokomela ka thata hore bophelong ba hae a dule a duba thankga. O nahana yena e ne e le mang? Ntataenyana yane le yena o se a ikgantsha matsatsing ana. Kapa o etswa ke disutunyana le ditaenyana tse tseo a seng a tseba ho itereka ka tsona? Ke a bona ha a tsebe hore ke rupelletswa ke mosadimoholo ya swele. Butle, kana ke lokela ho etsa jwang? Be! Ka ba ka hopola. Ke salletswe ke dintho tse pedi feela tseo di tlang ho etsa Pitsonyana eo hammoho le moranyana eo wa hae mehwefe hape. Molefi o palama koloi? Nxa, ha a tsebe hore o tshwanetse ho tsamaya ka maoto? Kwana ho se ho se ho kae koloinyana eo ya hae e mo timella. Ke a bona ha a tsebe hore ke Mapetla nna.

- 17.1 Sesosa sa kgohlano ke sefe ho ya ka ditaba tsa qotso? (1)
- 17.2 Kamano ya Mapetla, Ngatane le Ramafothole e fupere sephiri sefe? (2)
- 17.3 Mothusi wa sebakadi sa sehlooho tshwantshisong ena ke mang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.4 Puonosi e senola Mapetla e le sebakadi sa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.5 Nnetefatsa maele a Sesotho a reng “Menomasweu polaya e tsheha” ka ho bolela ketsahalo e le nngwe e nnetefatsang sena. (2)
- 17.6 Sebakadi seo e leng mohanyetsi wa sebakadi sa sehlooho ke mang? (1)
- 17.7 Ke tomatso efe e hlahellang dikamanong tsa Molefi, Ngatane le Ramafothole? (2)

TEMA YA L

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng tsa buka kaofela.

Morongwe: (*Ha a se a le hojana ho Molefi a bua a le mong*). Ha e le mona teng ke bolaile ke sa tsoma. Ruri baholo ba rona baneba nepe ditaba ha ba re lehlohonolo ha se lebelo. Molefi a ke ke a mphonyoha. Yena e tla be e le wa bohloko ho bahlankana ba ka ba nnete. Athe ha e le bana ba bang bona, e leng ba mohlang oo feela, ke bao ke thulanang le bona meketeng, dikopanong esitana le dihoteleng mona. Nna, ke tlohele motho ya sebetsang mosebetsi o motle hakaale? Ya bileng a dulang a le mong? Lekgale, taba eo e ke ke ya etsahala. Etswe bana ba bane, e leng ba nnete, taba ena ba ke ke ba e tseba hobane ba dula hole mona Maseru. Athe ha e le bana ba mmamphediphedi, ho kenyeleditswe le ngaka nnyeo, bona ha ke na taba le bona, hobane bona ke bao ke ithabisang le bona mohlang oo ba ntheketseng motswere. Ere ke hle ke nke dijo tsena ho bafepi bana. Ke batla a hle a lemohe hore o hlokometswe ke nna ka ho otloloha.

- 17.8 Molefi o amana jwang le Morongwe ho ya ka ditaba tsa qotso? (1)
- 17.9 Lokodisa sekapoloto se hlahiswang ke kamano ya Molefi le Morongwe. (2)
- 17.10 Diketsahalo tse qotsong e ka hodimo di totobatsa nako efe tshwantshisong ee? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 17.11 Ke kgohlano ya mofuta ofe e hlahellang ho ditaba tsa qotso? Tshehetsa Karabo ya hao. (2)
- 17.12 Hlalosa maemo a sa amohelehang ao Molefi a ileng a tobana le ona nakong eo a ntseng a batlana le Morongwe bosiu. (2)
- 17.13 Ha o ne o le Molefi o bona mosadi wa hao a robetse le monna e mong o ne o tla etsa jwang? (2)
- 17.14 Sehlohlolo se iponahatsa ketsahalang efe terameng ee? (2)

[25]

POTSO YA 18: MOFUTA WA POTSO E TELELE YA (MOQOQO)**LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba**

Mofuta ha o nkgwe ka nko e se qoba la kwae, ntsha maikutlo a hao ka ntlha ena o ipapisitse le ho hloka botshepehi ha dibapadi tsena tse latelang mme o sekaseke kamoo mongodi a sebedisitseng ho hloka botshepehi ha dibapadi ho ntshetsa pele tshwantshiso ena. Moqoqo wa hao e be wa bolelele ba mantswe a 400–450.

- Naledi
- Mohlouwa

[25]**POTSO YA 19: MOFUTA WA DIPOTSO TSE KGUTSHWANE****LEJWE LA KGOPISO – T Letshaba**

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile qotsong le dikahareng kaofela.

TEMA YA M

NALEDI: (*O hlatswa diphahlo.*) Aubuti Tsietsi, hantlentle o tla ipolaisa kgera tjena ho fihlella neng na? Ke lemohile hore boholo ba nako o se o bo qeta mane ha Mmadibabe le metswalle ya hao. Ke a ipotsa hore o tswa ho bo phamola hokae boitshwaro bona, hoba mehlole e tjena o ne o sa e etse ha o ne o sebetse.

TSIETSI: (*O hloko hla lehoporo a nto fupa mothamo.*) Ke leka ho itebatsa masisapelo a fatshe lena ha o bona ke iketlile ka lehoporo la mokankanyane tjena, mosadi. (*O beha lehoporo ka pela hae.*) Ha ke na matshwenyeho ha ke le mane ha Mmadibabe.

NALEDI: E-e, aubuti Tsietsi, ho hang ha ke utlwisise hore o bolela jwang ha o re o itebatsa mathata ka ho ja makamotela. Hona ke mang ya itseng ho wena jwala bo lebatsa motho masisapelo a lefatshe?

TSIETSI: Naledi ha ke a ikemisetsa ho ngangisana le wena kajeno, hoba ke a tseba hore mokgwa hao o lefere lena la ha esale.

- 19.1 Dibapadi tsee tse pedi tse buisanang qotsong e ka hodimo di amana jwang? (1)
- 19.2 Ke ka lebaka lefe ha Tsietsi a se a dula a ipolaisa kgera ha Mmadibabe ho ya ka ditaba tsa qotso? (1)
- 19.3 Diketsahalo tsa tshwantshiso ee di etsahala nakong efe? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.4 Ke mang eo o ka reng ke mohanyetsi wa sebakadi sa sehlooho/moetapele terameng ee ke mang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)
- 19.5 Ebe seabo sa Pheleu ntshetsopeleng ya tshwantshiso ee ke sefe? (2)
- 19.6 Mohlouwa ke sebakadi sa semelo se jwang? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e latelang. Hopola hore dipotso di itshetlehile ka dikahare tsa tshwantshiso kaofela.

TEMA YA M

THAPELO:	Na kannete ha o eso utlwe letho, weso?
TSIETSI:	(<i>O phahamisa matshwafo.</i>) Ha ke eso utlwe eng jwale, Thapelo? Hantlentle ke eng sena seo o mpatelang sona hakana, monna?
THAPELO:	Ha ke tsebe hore ke reng ho wena jwale, moshana ntate.
TSIETSI:	(<i>Ka ho kgaruma.</i>) Bua hle, monna? O re hantlentle ho etsahalang, Thapelo?
THAPELO:	Tsietsi, taba ena e thata hore ke e bue ka molomo wa ka
TSIETSI:	Ke eng taba ena eo o batlang ho mpatela yona tjena, monna?
THAPELO:	(<i>O sisinya hlooho.</i>) Monna ho a makatsa hore o be o sa tsebe letho le ho fihlela lena le hodimo. Menyenetsi e tletsetletse ka ntle ka mona, mme le bohobe malapeng mona bo jelellwa ka taba ena.
TSIETSI:	E mabapi leng taba eo?
THAPELO:	E mabapi le mohatsa hao, monna.
TSIETSI:	(<i>O phahamisa matshwafo le ho feta.</i>) Athe ebile e mabapi le mohatsaka? Monna basebetsi ba belaela hore Naledi ke yena sesosa sa qabang tsa hao le ntate Mohlouwa.
TSIETSI:	Jwale o qala ho pota, Thapelo! Naledi o kena jwang jwale qabang ya ka le ntate Mohlouwa? Hlalosa, monna.
THAPELO:	Weso, ho thata, ho a nyolosetsa ka ntle ka mona, mme mehlolo e a buuwa ka eo mosadiao le ntate Mohlouwa

- 19.7 Ke ketsahalo efe eo Thapelo a batlang ho e kumela motswalle wa hae Tsietsi ho ya ka ditaba tsa qotso? (1)
- 19.8 Ke ka lebaka lefe ha Naledi a ile a qetella a ratana le Mohlouwa? (2)
- 19.9 Ke hobaneng ha Tsietsi a ne a belaela hore Naledi e ka nna yaba o na le motho ya ratanang le yena? (2)
- 19.10 Ke tomatso efe e hlahellang dikamanong tsa Tsietsi le Pheleu? (2)
- 19.11 Ebe mongodi o atlehile ka theho ya lebitso lee "Tsietsi"? Tshehetsa karabo ya hao. (2)

- 9.12 Letswalo le neng le harola Tsietsi ha Thapelo a re ba kenele mohwanto le ne le bidietsa ketsahalo efe e neng e tla etsahala nakong e tlang? (2)
- 9.13 Ke ketsahalo efe e bontshang hore Thapelo e ne e le motswalle wa Tsietsi wa popota? (2)
- 19.14 Ke mothinya ofe o sa lebellwang ke babadi ba terama ena pheletsong ya tshwantshiso ee? (2)
- [25]**

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA: 25
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80

